

Rynek rzepaku 2018/19

Rzepak odgrywa bardzo ważną rolę w krajowym rolnictwie, gospodarce żywnościowej i przemyśle przetwórczym. Jest on podstawowym surowcem do produkcji tłuszczów konsumpcyjnych i technicznych oraz stanowi źródło białka paszowego.

Aksesja Polski do Unii Europejskiej i polityka Unii względem biopaliw i energii odnawialnej zdynamizowały rozwój produkcji rzepaku w Polsce. Przy wieloletniej stabilizacji zapotrzebowania na rzepak (olej rzepakowy) ze strony sektora spożywczego na poziomie ok. 1 mln ton, wykreowano szybko rosnący popyt na ten surowiec zużywany do produkcji biokomponentów. Zbiory rzepaku zwiększyły się z 0,9 mln ton średnio w ostatnich trzech latach (przed akcesją (2001-2003) do 2,5 mln ton w latach 2015-2017, w wyniku ponad dwukrotnego wzrostu areału uprawy (z 0,4 do 0,9 mln ha), ale także ponad 30-procentowego wzrostu plonów (z 2,1 do 2,8 t/ha). Udział rzepaku w krajowej powierzchni zasiewów wzrósł ponad dwukrotnie (z 3,9% średnio w ostatnich trzech latach przed akcesją do 4% w latach 2015-2017). Ponad dwukrotnie wzrosła też liczba gospodarstw uprawiających rzepak (z 43 tys. w 2002 r. do 90 tys. w 2017 r.), przy spadku ogólnej liczby gospodarstw rolnych, o powierzchni przekraczającej 1 ha użytków rolnych, w tym czasie o prawie 2 do 1,4 mln.

Tabela 1. Powierzchnia, uprawy, plony i zbiory rzepaku

Lata	Powierzchnia uprawy w tys. ha	Plony w dt/ha	Zbiory w tys. ton
2010	946,1	23,6	2228,7
2011	830,1	22,4	1861,8
2012	720,3	25,9	1865,6
2013	920,7	29,1	2677,7
2014	951,1	34,4	3275,8
2015	947,1	28,5	2700,8
2016	822,6	27,0	2219,3
2017	914,3	29,5	2697,3
2018	845,0	25,7	2171,7
2019*	800 - 820	28 - 29	2240 - 2378

*Prognoza IERiGŻ-PIB

Sytuację w województwie pomorskim, w tym zbiory i plony przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Powierzchnia uprawy, plony i zbiory rzepaku w woj. pomorskim

Lata	Powierzchnia uprawy w tys. ha	Plony w dt/ha
2010	73,3	22,8
2011	59,3	23,1
2012	54,6	29,2
2013	77,7	24,0
2014	82,6	36,7
2015	77,4	29,1
2016	64,8	28,3
2017	80,2	32,4
2018	23,7	14,5

Źródło: Opracowanie IERiGŻ- PIB na podstawie danych GUS

Zmiany w województwie pomorskim w minionym okresie nie dotyczyły tylko powierzchni uprawy i plonów, a co za tym idzie także poziomu zbiorów, ale także coraz większego znaczenia uprawy tej rośliny.

Ze względu na wysokie temperatury i w ślad za tym przyspieszone zbiory zbóż, siewy rzepaku pod zbiory 2019 r. lokalnie rozpoczęto już w pierwszej dekadzie sierpnia, a za-

kończono w skali kraju w trzeciej dekadzie tego miesiąca. W województwie pomorskim odnotowano podobną sytuację. Z uwagi na niedobór opadów w sierpniu i zbyt niskie uwilgotnienia gleby, część plantatorów czekała na poprawę warunków pogodowych i opóźniła siewy rzepaku lub nie realizowała planowanej powierzchni zasiewów.

Warunki atmosferyczne w sierpniu, ze względu na niedobór opadów, nie sprzyjały rozwojowi roślin rzepaku. Pod koniec września stan plantacji rzepaku był bardzo zróżnicowany. Rzepak zasiany z zastosowaniem prawidłowej agrotechniki, w optymalnych terminach na dobrych stanowiskach, na plantacjach nie objętych głęboką suszą w sierpniu, był w dobrej kondycji. Rośliny miały dobrze rozwinięty system korzeniowy, najczęściej posiadały w rozecie 6 - 8 liści. Na niektórych plantacjach rośliny rzepaku były zbyt wybujałe i wymagały zastosowania regulatorów wzrostu. W gorszej kondycji był rzepak zasiany na gruntach o słabszej zasobności, o bardzo niskiej wilgotności w sierpniu i na początku września (dotyczy również woj. pomorskiego). Na plantacjach fazy rozwojowe rzepaku były zróżnicowane, ze względu na nierównomierne jego wschody.

Według IERiGŻ-PIB, pod zbiory w roku bieżącym rzepak zasiano na powierzchni ok. 740 tys. ha, tj. o ok. 5% mniejszej, w porównaniu do roku poprzedniego. Ocenia się, iż całkowity areal uprawy rzepaku (ozimego i jarego) w 2019 r. wynosi łącznie 800 - 820 tys. ha i jest mniejszy niż w roku 2018. Przy zało-

żeniu, że do końca wegetacji nie wystąpią anomalie pogodowe i plony rzepaku zwiększą się do poziomu 28 - 29 dt/ha, zbiory rzepaku w obecnym roku wyniosą 2,2 - 2,4 mln ton i będą o 3 - 9% większe, w porównaniu do roku ubiegłego.

W sezonie 2018/19, przy dużym spadku krajowych zbiorów, także mniejszych jego zbiorach w Europie i na świecie, ceny rzepaku wzrosną. Wzrost cen rzepaku może być jednak niewielki. Ograniczająco na wzrost cen działają wysokie zapasy nasion oleistych na świecie na początku sezonu oraz rekordowe zbiory konkurencyjnej soi u największych jej producentów i eksporterów, w tym USA, Brazylii i Argentyny. Po akcesji Polski do Unii Europejskiej wzrosły obroty handlu zagranicznego surowcami oleistymi. Polska odzyskała, utraconą w latach dziewięćdziesiątych, pozycję dużego eksportera rzepaku, utrzymała pozycję dużego eksportera śrutę rzepakową oraz rozwinęła eksport oleju rzepakowego i margaryn

Pomimo dynamicznego rozwoju eksportu Polska, podobnie jak cała UE, pozostaje trwałym importerem netto produktów oleistych ogółem, a ujemne saldo wymiany handlowej pogłębia się. Wynika to z ograniczonych możliwości rozwoju produkcji roślin oleistych i rosnącego popytu na oleje roślinne (w związku z rozwojem biopaliw) oraz śrutę oleiste, głównie sojowe w związku z rozwojem produkcji drobiarskiej i zmianą technologii żywienia zwierząt gospodarskich.

Tadeusz Plichta